

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію О. О. Усикова «Розвиток промисловості Миколаївщини в 1944–1991 рр.», подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України

Сучасний період національно-державного будівництва України супроводжується активним зростанням ролі історичних знань, підвищенням інтересу до практики та досвіду минулих років. Сьогодні в умовах дедалі зростаючих масштабів господарської, організаторської роботи органів державної влади України велику вагу має наукове дослідження основних закономірностей розвитку економічної сфери взагалі і промислової, зокрема. Вирішення завдань промислового розвитку є нагальною потребою сучасної практики державного будівництва. Важливе значення в його здійсненні належить історичній науці, що володіє багатим досвідом минулої трудової практики.

Перед Українською державою стоїть стратегічне завдання – утвердження незалежності через розвинену, ефективну промисловість, складову світової економічної системи, інтеграція у міжнародне співтовариство, без втрати при цьому своїх духовних, культурних, національних цінностей. Сучасна ситуація вимагає нестандартних стратегічних рішень у виробленні економічної доктрини та засобів її реалізації. Розв'язати це складне завдання можна лише враховуючи досвід соціально-економічних процесів минулого. Досвід повоєнних років має допомогти нам, не повторюючи помилок минулого, створити ефективну і соціально орієнтовану економіку, яка надасть можливість якісно підвищити рівень життя громадян і забезпечити реальну незалежність України.

У цьому контексті актуальною є представлена до захисту дисертаційна робота Олександра Олександровича Усикова «Розвиток промисловості Миколаївщини в 1944–1991 рр.», що акумулює досвід, проблеми, і труднощі економічного розвитку області, а через неї і всієї України у другій половині ХХ ст.

Актуальність вивчення історії промислового розвитку окремих областей України пояснюється необхідністю висвітлення і усвідомлення закономірностей промислового розвитку українських земель на сучасному етапі, в умовах незалежної України, що стала суб'єктом світової економіки. Вивчення промислового розвитку певного регіону допоможе більш глибоко дослідити й сучасні економічні процеси, визначити варіанти та альтернативні шляхи розвитку на майбутнє.

По-перше, дослідження О. Усикова ще раз на конкретному фактичному матеріалі підтверджує необхідність інтенсивного, а не екстенсивного розвитку промислової сфери для подальшого прогресу людського суспільства.

По-друге, воно озброює органи місцевої влади і управління набутим досвідом, допомагає глибше збагнути значення промислової сфери в українському суспільстві, краще спрямувати її зусилля на зміцнення економічного потенціалу та підвищення матеріального благополуччя працівників, успішне розв'язання складних сучасних завдань соціального та науково-технічного прогресу.

По-третє, в суспільній свідомості залишаються рудименти «радянськості», подолання яких неможливе без наукового осмислення історичного досвіду.

Ґрунтуючись на науковій, теоретичній та практичній базі теми, використавши неопубліковані джерела, публікації документів та матеріалів, наявні наукові видання, О. Усиков поставив перед собою мету об'єктивно й комплексно відтворити розвиток промисловості Миколаївщини в 1944–1991 рр.

Представлена дисертація виконана відповідно до планів наукової теми «Актуальні проблеми історії Півдня України в загальноісторичному вимірі» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, що має державну реєстрацію.

Вагомим є практичне значення роботи, яка може бути використана в подальших наукових дослідженнях, історико-краєзнавчій роботі, музейній справі, популяризації історії краю у площині публічної історії, мас-медіа, при підготовці навчально-методичних матеріалів у системі загальноосвітніх та вищих навчальних закладів.

Апробація роботи є достатньою. Наукова громадськість мала змогу ознайомитись з основними положеннями дисертації завдяки 5 статтям автора в українських фахових виданнях (у тому числі індексованих у наукометричній базі Index Copernicus), низці міжнародних науково-практичних конференцій.

В розділі «Історіографія, джерельна база і методологія дослідження» охарактеризований стан наукової розробки теми. Олександром Олександровичем загалом в достатній мірі розкрита існуюча історіографічна традиція, у той же час зазначена її фрагментарність щодо теми дисертації. Показані особливості радянського, зарубіжного, сучасного вітчизняного історіописання. Вважаю, що характеристику напрацювань сучасних фахівців можна було деталізувати посиланнями на конкретні приклади застосування новітніх дослідницьких методик, а не обмежуватися лише згадкою про них, водночас дати власну, критичну оцінку їх ефективності. Зокрема, позитивним було б відображення власних міркувань дисертанта з приводу теоретичних атрибутів сучасної історіографії, відповідності наукової критики української історичної науки рівню європейських та світових зразків.

Дисертація О. Усикова базується на об'ємній джерельній базі. В процесі роботи над дисертаційним дослідженням здобувачем опрацьовано різноманітний комплекс документів, які в сукупності своїй

склали його джерельну базу. Вони добиралися й аналізувалися відповідно до мети та завдань дослідження. Їх класифікація та розподіл за формальними ознаками та походженням дозволили максимально повно реалізувати їх інформаційний потенціал.

У той же час доцільно було б залучити матеріали особового походження працівників промислових підприємств – їхні спогади, щоденники, мемуари. Можна було б провести інтерв'ю з учасниками тих подій. Використання джерел особового походження допомогло б повніше і глибше розкрити реалії повсякденного економічного, громадсько-політичного і культурного життя робітництва області.

Позитивної оцінки заслуговує підрозділ 1.3. «Теоретико-методологічні засади дослідження», в якому охарактеризована теоретико-методологічна основа дисертаційної роботи. Втім, на мою думку, потрібно було б детальніше розкрити сутність використання кожного наукового методу в проведеному дослідженні та більш глибоко підсумувати значення обраного методологічного апарату для вивченої проблеми, повноти й достовірності отриманих результатів.

У другому і третьому розділах дисертації в хронологічному порядку викладено конкретно-історичний матеріал, подано аналіз стану промисловості Миколаївщини на відповідному відрізку часу, певна увага приділена людському фактору розвитку.

Тема дослідження розглянута та викладена автором доволі повно; зміст сформульованих наукових завдань структурно і логічно узгоджений та забезпечує досягнення поставленої мети. Опоновану роботу позитивно характеризує системність підходу до вирішення поставлених завдань та логічна побудова. Висновки дисертації підкріплені фактичним матеріалом, є достовірними.

Позитивно оцінюючи виконану О. Усиковим роботу, зазначу, що дослідження, крім вже згаданих, не позбавлене й інших недоліків та упушень.

Регіональний аспект теми передбачає максимальне акцентування саме на регіональних особливостях, співвідношення загального й особливого має бути на користь останнього. Мова йде про регіональні особливості, тенденції, об'єднуючі регіон чинники.

Особливої уваги потребує стан соціальної сфери. Доцільно було б більш детально охарактеризувати якість життя робітників, їх настрої, охорону здоров'я, екологію, соціальне забезпечення, соціальне самопочуття, тривалість життя. Промисловий розвиток Миколаївщини варто було порівнювати з іншими областями, а також з подібними центрами розвитку західних країн. Недостатньо представлена в роботі західна історіографія. Викликає питання принцип формування списку джерел та літератури.

Ряд положень, які містяться в працях авторів з діаспори (С.22) не заперечені і не підтверджені дисертантом. Між тим вони містять прямі орієнтації наукового пошуку і цим можна було скористатися при визначенні стратегії дослідження.

Окремі сторінки роботи (С.52,120,130 та ін.) дещо переобтяжені цифровим і фактичним матеріалом.

Втім, висловлені зауваження та побажання в цілому не впливають на загалом високу оцінку опонованої роботи. Одержані результати та висновки свідчать про реалізацію дослідницьких завдань, є обґрунтованими й мають вартісне наукове значення.

Вивчення матеріалів дослідження та автореферату дисертанта свідчать про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. Дослідження має концептуальний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи. В авторефераті розкрито всі основні наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи. Дисертація та автореферат відповідають нормативним вимогам, що пред'являються до кандидатських дисертацій.

Таким чином, аналіз тексту дисертації Олександра Олександровича Усикова «Розвиток промисловості Миколаївщини в 1944–1991 рр.» засвідчує, що це оригінальне, самостійне дослідження, яке своєю актуальністю, науковою новизною, обґрунтованістю отриманих даних відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р.), а її автор Олександр Олександрович Усиков заслуговує на надання йому наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу історії України
другої половини ХХ століття
Інституту історії України НАН України

В.М.Даниленко

